

Kossa János:

A százéves Fűszálak

(Walt Whitman: Leaves of Grass 1855.)

Legényéveiben talán többet volt kezében a fejsze, mint a toll. Apjával ácsolt, s ha elfáradt, inkább az erdőben csavargott vagy járta a széles országutat, s felkérérdkedett egy-egy omnibuszra a kocsis mellé. De zsebében ott volt már kézirata a későbbi Fűszálak-nak, tele azzal a szélesen áradó életörömmel, a hosszú egyenes utak végtelen varázsával, és a barátok és szeretők dalaival; azok a versek, amelyek Amerika széles útjain kisarjadoztak belőle.

Ott bontakozott ki már a zsebében lapuló levelekben a demokrácia víziója, úgy ahogy ő értelmezte, ahogy csak ő tudta megénekelni és senki azóta sem. Olyan szélesen, ragyogón, az Államok végtelen napfényes útjaival, végtelen óceánnal és végtelen emberrengeteggel, örvendő, ficáncoló életerős, nevető férfiakkal és nőkkel, akiknek egyike sincs — se fehér se fekete, se fiatal se öreg — közelebb, vagy távolabb tőle, de mindegyiknek öröme, kéje, gyilkoló dühe és elomló szeretete az övé. Az a demokrácia, — úgy nevezte: ma femme, asszonyom — amit mind az öt érzékével szeretett, ami nála fizikai és politikai szeretet volt egyszerre, tömegekben fürdés, kozmikus, elementáris életérzés. Az a demokrácia, ami később a rabszolga-főlszabaddításban, az észak-déli háborúban virágzott ki teljesen és egész élete nagy élményévé, vezér-érzésévé vált, s amit, jelent és jövőt összekeverve, egyszerre: látott, idézett, jósolt.

1855-ben aztán nekiállt, s egy pár nyomdászbarátjával együtt maga szedte sorokba az éveken át dédelgetett versek szavait, a természet és az emberek, a kozmosz és a társadalom énekét. Kilencvennégy oldalon át zuborgott, ömlött, bugyborékolat ditirambikus szavakba, rohanó igékbe, válogatlan jelzőkbe Whitman életlátomása. — Primitív — mondták rá, és igaz. — Közönséges — mondták rá, s ez is igaz. Maga is elismerte, vallotta: — A legközönségesebb, legolcsóbb, legközelebb, legkönnyebb — ez vagyok én. — Nem szófinomkodás, nem kikalapált, ötvözött sorok, nem aprólékosan végiggondolt

gondolatok volt számára a költészet. Hanem szavak, amelyek megragadják az életet, hozzátapadnak; igék, amelyek nem rögzítik az élet fenséges körforgását, hanem együttrohannak vele. — Minden csak körmenet, a mindenség körmenete, ritmikus, gyönyörű mozgás — énekelte. Az egész életet akarta átfogni, és át is fogta az ember elementáris nagy érzéseivel, nagy indulataival, a szemében végigsuhanó életképpel. Mint a filmen, úgy vonultak el előttünk az Államok, a szigetek, hegyek és síkságok, és óceántúli nagy öblök, sivatagok, országok és emberek, emberek: feketék, fehérek sárgák. Különösen pedig az utak, az Államok nagy közutai, országutai, s az utszéli fák, házak, a bennük lakó életek, a kovácsok, ácsok, parasztok. Aztán az uton rohanó élet: omnibuszok — minden omnibuszkocsis jóbarátja volt, — talyigák, költözködők, csavargók, szökött négerék és sebesült katonák. Nem szobaköltészet ez, nem karszék-irodalom, kandallómelletti hangulatok — hanem aki ki akar nyújtózni, aki egy nagyot akar mozdulni, aki az életet nem olvasni akarja, hanem élni, az vegye kezébe és merüljön el Walt Whitman szavaiban és látomásában.

Amerika ma is egy kicsit úgy néz rá, mint fattyúgyermekére, pedig soha földjéből gyökerettebb, lelkéből lelkedettebb gyermeke nem volt. Ma sem olvassák a tömegek, őt a tömeg szülöttét, a tömegben fürdő tömegembert. Az USA demokráciája sem rá hivatkozik, és talán jó is, mert Whitman hamis tanú lenne a mai demokráciához, csak a neve hasonlít ennek ahhoz, amit ő dalolt meg, amit ő látott, idézett, jósolt.

De azokban, akikben élnek versei, akik megfürödnek rohanó mondataiban, akik hagyják sodorni magukat soraitól, azoknak ma is érdemes, öröms élmény, nagy széles, biztató látomás. Amerikában is, másutt is.

Szemelvényként hadd álljon itt Walt Whitman érett korszakából két, — költészetét és világnézetét legmarkánsabban kifejező, — verse.

Egy elbukott európai forradalmárhoz

— 1865 —

1

Csak bátorság, fivérem, vagy nővérem!
Rajta, tovább! A szabadságért harcolni kell,
akármilyen is történik.
Az nem baj, semmisség, ha leverik egyszer, vagy
kétszer, egész sor bukás sem számít,
Nem baj az sem, ha letöri a közöny, a nép ha-
látlansága, vagy bármilyen hűtlenség,
Vagy a hatalom agyarának mutogatása: katoná-
ság, ágyú, büntető rendszabályok!
Zendülj! Es újra zendülj! Zendülj!
Amiben mi hiszünk, lappangva vár, de örökké,
minden földrészen, szigeten és szigetten-
geren,
Amibe mi hiszünk, nem ígér semmit, nem csábít
senkit, nyugalomban és fényben honol, biz-
tos és megalkotott, csüggedést nem ismer,
türelemmel vár, idejére vár.
Nemcsak a hűség dalai ezek,
De dalai a felkelésnek is.
Mert, ahol csak él a világon, minden elszánt
lázado költője vagyok,
Es ha velem jön, odahagy békét, megszokást,
Es minden percben elveszíteni teszi fel életét.

2

Zendülj! — és a zsarnokság lehull!
A harc hangos és riadókkal viharzik, — roham-
rohamra és visszavonulás,
Az álnok győz, — vagy azt hiszi, hogy győze-
delmeskedik,
Azután munkához lát a börtön, verpad, kötél,
bilincs, a vaslánc a nyakon, a béklyó a bo-
kán, az ólomgolyó,
A neves és névtelen hősök sora szellemkörökbe'
száll,
Számúzve a nagy szónokok, írók — távol földön
lesújtva fekszenek,
Alszik az ügy, — hallgat a legharsogóbb torok,
saját vérébe fult,
Az ifjak találkoznak és földre sütik szemük.
De mindez nem baj! a Szabadság nem adta fel
helyét, sem az álnokság nem aratott teljes
diadalt.
Ha a Szabadság valahol feladja helyét, nem el-
sőnek, sem másodíknak, se harmadiknak
nem megy el,
Ha a hősöknek és vértanúknak elvész emléke is,
Megvárja, míg mindenki mén — ő az utolsó!
Es ha a föld egy szögletéből valamennyi férfi
és női élet és lélek elbúcsúzott,
Csak akkor távozik onnan a Szabadság, vagy
a Szabadság eszménye,
Es csak akkor! — az álnokság teljes hatal-
mába ül.

3

Azért bátorság! Európa lázado lánya, vagy fia!
Míg minden meg nem szűnik, felhagynod nem
szabad,
Nem tudom mi a rendeltetésed, (azt sem tudom,
hogy én mire születtem, vagy bármi is miért
van itt?)
De legodaadóbban kutatni fogom, még akkor is,
ha én is elbukom,
Legyőzve, szegénységben, félreértve, börtönbe
vetve, — mert mindez dicső!
Zendülj! golyót a zsarnokoknak!
Dicsőnek gondoltuk a győzedelmet?
Úgy van! — de most úgy látom, ha másképp
nem lehet, a vereség dicső!
Es a halál, az elnyomatás is dicső!

Lincoln halálára

Kapitányom, jó kapitány! bős utunk véget ért.
Nincs zátony több! Győztes hajónk ujjongó
révbe tért.

Közel a part, néppel takart, harang cseng,
üdv rivall,

Ezer szem lesi a hajót; — jön már mint ravatal,
Mert, ó, szívem, szívem, szívem!

Vörös vér cseppje hull.

Holtan hever a kapitány

Hajóján szóltanul.

Kapitányom, jó kapitány! Fel! ... Halld, hogy
zeng a hang,

Talpra! Érted leng a lobogó! Néked zeng a kürt,
harang.

Szűnekbe sző virágosó ... Érted ezernyi nép.

Hősét repesve várja már, hogy jó, hogy
partra lép.

Én kapitányom, jó atyám!

Karom reád borul,

Álom csak, hogy holtan heversz,

Hajódon szóltanul.

De kapitányom nem felel, hült ajkában nincs vér,
Nem érzed karomat, atyám — nem ver a szív,
ütér.

A hajó lágyan kikötött, az utazás lejárt,

Bár vészeken, győzelmesen harcolt át árt, határt.

Ujjongj, ó, part, zengj ó, harang,

Rám zord gyász komorul.

Kapitányom holtan hever

Hajóján szóltanul.

